

Universitätsbibliothek Wuppertal

Davidis Ruhnkenii Opuscula Varii Argumenti, Oratoria, Historica, Critica

Ruhnken, David

Lugduni Batavorum, 1823

Elogium Tiberii Hemsterhusii

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1660](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1660)

E L O G I U M

TIBERII HEMSTERHUSII,

habitu in Academia Lugduno-Batava ad d. viii Fe-
bruarii MDCCLXVIII; quum Rectoris Mag-
nifici munus sollempniter deponeret.

Nulla facile ars ac disciplina plus vel invidiae,
vel infamiae suscipit, quam quae a primario, quod
in judicando cernitur, munere Critica vocatur. Haec
aliquando incidit in ingenia furiosa, quae nullo ra-
tionis tanquam freno coërcerentur, aliquando in je-
juna et angusta, quae non caperent tantae rei vim
et auctoritatem. Duplex igitur, pro ingeniorum dis-
similitudine, inita est Criticæ exercendae ratio. Il-
li firma, nec ullo modo commovenda, temere con-
vellebant, et certa incertis conjecturis vexabant: hi
nihil aliud, nisi materiam e libris manu scriptis com-
portabant, in rebus ipsis et sensibus scriptorum ex-
plicandis muti, in verbis et formulis ad grammati-
cam normam exigendis loquaces et rixosi. Utrique
cum sibi Criticorum nomen arrogassent, et, facili
plebe literaria, tenuissent, hominum vitia, ut fieri
solet, ad ipsam artem traducta sunt, et Critica, mo-
do temeritatis et audaciae mater, modo nugatoria
syl-

VARIETAS PRIORIS EDITIONIS.

Firma, nec ullo modo commovenda] i. e. quae commoveri
non deberent: non, ut in prior editione, *quae commoveri
non possent.*

syllabarum auceps, dici haberique coepit. Quam invidiam, non mirandum est, diutius in Critica, quam in ulla alia disciplina, cui per similem iniquitatem labes adpersa esset, haesisse. Etenim ceterae artes, magnam partem populares, et communi intelligentiae patentes, facile inveniunt, qui, caussa cognita, calumniam depellant. Critica, plures difficultate et rerum discendarum copia et varietate deterrens, quam delectatione aliqua alliciens ad se et invitans, paucos omni tempore discipulos nacta est, paucos habuit patronos, qui causam suam cognoscerent, innocentiam tuerentur, dignitatem et gloriam vindicarent.

Cogitanti vero mihi, quae tandem optima esset ratio tam praeclari studii commendandi, et injuria, qua premitur, liberandi, nulla commodior et efficacior occurrit, quam quae perfecti et omnibus numeris absoluti Critici imaginem, ad vivum expressam, ob oculos ponat. Sic enim spero, futurum, ut, quicumque in hoc exemplar inspexerit, quam artem in con-

Quam invidiam — haesisse.] Antea: *Quae invidia diutius haesit in Critica, quam in ulla alia disciplina, cui per similem iniquitatem esset labes aliqua adpersa.* Semel monuisse sufficiat, compluribus alterius editionis locis Ruhnkenium studuisse, ut sententias antea nude positas, et nullo vinculo copulatas, in periodorum formam redigeret, et numerorum concinnitate exornaret. Exemplo sit hic locus: alia passim occurrent infra, p. 246, 250, 268, 279, alibi.

Ob oculos] Prior Ed. *ante oculos.* Quid rectius sit, non definio: Cicero utrumque habet.

Spero] Antea *speramus*: maluit numerum singularem. Sic supra in Praef. et alibi.

contemptum vocare ausus sit, in ea liberalis doctrinae omnis fastidium esse fateatur.

Verum, ne cui videar Criticum, qualis nec fuerit unquam, nec esse possit, fingere, exemplar ejus ducam ab eorum aliquo, quibus omnes omnia summa in hac facultate tribuerunt. Nec ille longe quaerendus. Adhuc animis, vel dicam, oculis nostris inhaeret TIBERIUS HEMSTERHUSIUS. Vix dum lacrimae, quas in ejus funere profudimus, exaruerunt.

Hic talis ac tantus vir in illis, quorum vix singuli singulis seculis in generis humani exemplum nascentur, praecipuum locum tenet. Quo magis, ut mediocri ingenio homines facile patimur cum libris suis occidere, sic Hemsterhusii memoria conservanda modis omnibus, et aeternitati aequanda est. Quamquam

Ab eorum aliquo] Sic melius posita quam antea *ab aliquo illorum*. Infra p. 261. item maluit *earum* quam *illarum*. Videntur usu ita differre, ut *is, ea, id*, universe significet quoscunque homines vel res, de quibus agitur: contra, *ille, illa, illud*, peculiarem quemdam hominem aut rem, ad quam oratio refertur.

Hic t. a. t. v. in illis — praecipuum l. t.] Aliter in priorē ed. *Hic t. a. t. v. praecipuum inter illos locum tenet, quorum caet. In illis rectius dicitur quam inter illos*: cf. Epp. Sodal. Philom. p. 2. in f.

Quo magis] Prior ed. *Itaque*: eadem mox *sic contra Hemsterh.* et in fine periodi *dequanda videtur*.

Quamquam — esset] Antea: *Quamquam — erat*. Conjunctivum postulat, ut videtur, sententia, sub certa conditione enunciata.

quam vero ad laudem ejus magnificentius, et ad communem utilitatem uberius futurum esset, si divina cum animi, et ingenii, tum doctrinae, et sapientiae bona, quibus cumulatus fuit, singulatim explicarentur, nobis tamen, quod omnia persequi infinitum est, ex ea maxime parte, qua gloriam suam inprimis fundavit, hoc est, ex Critices scientia, spectandus videtur.

Critica veterum scriptorum libros, tanquam materiam, quam tractet, et in qua versetur, sibi subjectos habet: nec angustis certorum scriptorum terminis septa tenetur, sed per Poëtas, Oratores, Grammaticos, Historicos, Philosophos longe lateque vagatur, ubique judicium et censuram exercens. Quam provinciam tametsi proprio quodam jure tenet, tamen, si quando in graviorum disciplinarum auxilium vocata sit, non dubitat illos fines transire. Sane ex quo tempore Erasmus et Beza eam in Theologiam, Cujacius, aliique in Jurisprudentiam, saluberrimo instituto adsciverunt, ferme tam frequens est in his di-

Divina — bona] Olim: *divinae animi, ingenii, doctrinae, sapientiae virtutes.*

Nobis tamen, quod o. p. i. est, ex ea — scientia, spectandus videtur.] Sic immutata ex his prioris ed. *nos tamen, quibus o. p. i. videtur, illum constituimus ex ea — scientia spectare.*

Proprio] *praecipuo*: illud majorem vim habet.

Tamen, si q. — sit, non dubitat illos fines transire.] Paulo aliter in priore ed. sic posita: *tamen ejus fines egreditur, si quando caet.*

disciplinis, quam in regno suo. Censendi vero iudicandique munere sic fungitur, ut vera a falsis et supposititiis discernat, fraudes suis vestigiis odoretur et demonstret, obscuris sive rebus sive verbis lumen affundat, depravata corrigat, laudet recta, reprehendat vitiosa. Has Critici partes, tam difficiles, tam graves, qui recte sustinere et tueri velit, duplici praesidio instructus ornatusque esse debet, ingenio acerrimo, et eruditione prope immensa.

Ingenium in omnium artium, etiam leviorum, studiis valet plurimum. Sed ut aliud aptius est Mathematicae, aliud Poëticae, aliud aliis artibus, sic Critica quoque sibi deposcit proprium et peculiare. Ejus autem vis omnis ex duabus animi facultatibus oritur, ex imaginum ante perceptarum celeri instauratione, et ex prompta ac parata iudicandi subtilitate. Finge, Criticum, qualem deformamus, impedito et corrupto scriptoris loco remedium quaerere, et diligenter attende, quibus mentis actionibus ad id, quod quaerit, perveniat. Altera animi facultas varias imagines ante haustas, quae ad talem locum expediendum accommodatae videantur, ei celeriter et in tempore offert: altera, quid res postulet, atque adeo, quid ex pluribus simulacris animo simul obversantibus deligendum sit, eadem celeritate videt ac decernit. Ergo critica vis maxime iudicatur mentis celeritate, quam Graeci *ἀγχινοια* et *εὐστοχία*, Latini *sagacitatem*, *sollertiam*, *ingenii felicitatem* vocant. Haec autem sagacitas non in hominis potestate est, non studio, labore, exercitatione comparatur, sed rarum et singulare munus est unius naturae fautricis; li-

cetque adeo, quod Democritus de Poëta dixit; ad Criticum transferre: *Criticus non fit, sed nascitur.* Tali ingenio praediti cum perraro exoriantur, non mirum sit, magnam excellentium Criticorum et nunc esse, et semper fuisse paucitatem. Quod vero diximus, ingenium hac in re plus valere, quam artem ac disciplinam, hoc argumento intelligi potest. Multi, iique praeclarissimi viri, cum studiorum genere, ad quod ab ipsa natura deducerentur, relicto, se ad Criticam contulissent, eruditione sibi, quod natura negarat, parare conati sunt, ingeniique vicarium, artificium quoddam assumerunt. Quorum copatus, noli quaerere, quam infeliciter cesserit. Quanta eruditionis, de Graecis fontibus ductae, copia fuerit in Jo. Meursio et Ez. Spanhemio, nemo ignorat, nisi qui ipsam antiquitatem Graecam ignoret. At illi ipsi, cum vim facere naturae, et Criticam exercere instituant, quam sunt dissimiles sui! Duo praestantissimi viri, N. Heinsius et P. Burmannus, omne studium suum in Poëtis Latinis expoliendis consumserunt, pari uterque eruditione, sed dispari acute sentiendi et feliciter divinandi facultate. Alter igitur Poë-

Multi, iique praeclarissimi.] Prior ed. *Multi praeclarissimi*, mox post *genere* addito *eo*. Illud majorem vim habet, *Deducerentur]* Rectius, in oratione suspensâ, conjunctivo modo, quam antea indicativo, *deducebantur*.

Sibi, quod n. negarat, parare c. s.] Ad eleganter scribentium consuetudinem, et periodi formam multo melius sic collocata, quam olim *sibi parare conati sunt, quod n. n.*

Poëtarum Latinorum sospitator dictus est, alter non potuit in tantae gloriae societatem venire.

Haec vero Critici materies indolesque in Hemsterhusio tanta fuit, ut natura, quid in tali ingenio fingendo posset, in eo potissimum experta esse videatur. Omnes in illo talem oculorum aciem, qualis lyncibus et aquilis tribui solet, mirabantur. Sed profecto mentis acies multo miranda magis. Nihil tam abditum erat, tam nihil retrusum, quod ejus acumen falleret. Nihil tam depositum ac prope conclamatum, cui non vitam et salutem redderet. Nihil tam artificiose simulatum, quin fraudem facile sentiret, et indicium suis teneret. Talis tam felicis Critices illustre documentum dedit in Xenophonte Ephesio. Hic scriptor, aetate demum nostra, mendose et negligenter editus in Italia, nativa sua venustate Hemsterhusium invitavit, ut non solum quae quid vitii traxissent, emendaret, sed plurimum etiam verborum lacunas de conjectura suppleret. Post Dorvillius V. Cl. eundem scriptorem iterum ad Codicem MS. exigi jussit. Quid quaeris? Nullus unquam vates Hemsterhusio repertus est verior, Nam vetus codex lectiones et lacunarum supplementa sic, ut ille divinando restituerat, plerisque locis repraesentabat.

Etsi vero permagnum Critico praesidium est in mentis vi et sollertia, nemo tamen omnia in eo posita putet. Comparandum est alterum instrumentum, eruditio; quae ut parum aut nihil sine ingenio, sic sine

Repraesentabat] Olim *repraesentavit*. Imperfectum postulat consecutio temporum, praecedente plusquam perfecto.

ne eruditione ne perspicacissimum quidem ingenium quicquam effecerit. Recte Crates Mallotes, quem haec ipsa ars nobilitavit, apud Sextum Empiricum, in Critico requirit omnis liberalis doctrinae, quam Graeci *ἐγκυκλοπαιδείαν* vocant, scientiam. Si igitur ad Criticam aspirare velis, de Cratetis praecepto, ante Grammaticam, non vulgarem istam, sed altiorum, percipias, habites in Poëtis et Oratoribus, peragres latissimum historiae campum, mente complectaris universam philosophiam, et his omnibus adjungas Mathesin, maxime partes illas, quae mentem exaerant ad verum cernendum. Ex tanta tot artium ac disciplinarum ubertate Critica demum efflorescit et redundat: tali instructu ornatuque eam oportet esse comitatam.

Equidem vereor, ne hac rerum discendarum multitudine commemoranda restinguam potius juventutis studia, quam incendam. Sed quid faciam? Non alius ad pulcerrimam artem aditus patet, nec aliis gradibus Hemsterhusius ad id, quod in illa summum est, escendit.

Juvat igitur, non modo quam praestans et inusitata ejus eruditio fuerit, sed etiam qua via et ratione ad illam pervenerit, explicare. Quod dum facimus, pars

vi-

Si igitur] Antea: *Quamobrem si.*

De Cratetis pr.] In priore ed. *ex Cratetis praecepto.* Quae causa fuerit *ex in de* mutandi, non facile dixerim, nisi forte hoc sit usitatus: frequens certe formula est, *de sententia, de consilio* alicujus facere, &c.

Equidem] Deest in priore ed.

vitae Hemsterhusianae, ut ad cognoscendum jucundissimae, sic ad imitandum utilissimae, breviter attingenda erit.

Puerulus (*) literarum initia cum ab idoneis magistris percepit, tum a patre, Francisco Hemsterhusio, qui salutarem artem, quam profitebatur, cum politioribus literis conjunxerat, et peregrinandi studio ductus, omnem fere Europam lustrarat. Vis ingenii sic ante annos in Hemsterhusio nostro eluxit, ut multi, quibus carus erat, timerent, ne non vitalis puer esset, aut ingenium tam praecox ad frugem per-

(*) Natus est Groningae 1. Febr. 1685. Ab a. 1704. Philosophiae et Matheseos Professor Amstelodami: ab a. 1717. Linguae Graecae, post etiam Historiae Patriae Professor Franekeruae: ab a. 1740. ejusdem Linguae et Historiae Professor Leidae. Obiit 7. April. 1766.

Lustrarat] Sic pristinum *peragrarat* Ruhnck. immutavit, cum ob proxime praecedens *peregrinandi*, ut videtur, tum ob majorem vim verbi *lustrare*, quae idem valet ac *contemplandi causa peregrinari*.

Quibus carus erat] Desiderantur in priore ed.

Timerent, ne non v. p. esset, aut ing. t. pr.] Antea: *timerent, ne v. p. esset, neve tam praecox ingenium*, caet. plane contrario sensu. *Timeo ne vitalis puer sit* idem est ac si dicas, *timeo ne diu vivat puer sive mortem pueri opto*, quod quam parum conveniat iis, quibus puer carus sit, unusquisque videt. Contra *timeo ne non v. p. sit* significat, *verèor ut puer diu vivat*, i. e. *timeo ne brevi moriatur puer*. Omnino difficilis est constructio verborum timendi, metuendi, verendi, caeterorumque ejus generis: quae si vel ipsum Ruhnkenium potuit in errorem trahere,

veniret. Quam sollicitudinem, vanam fuisse, levitatus docuit. Nam eundem mentis vigorem integrum et illibatum pertulit ad extremam usque senectutem, hoc est, ad aetatis annum octuagesimum secundum, qui vitae ultimus fuit. Una memoria, quanquam raro, lababat, ubi proprium hominis nomen subito edendum esset.

Decimum quartum annum agens, qua aetate plerique in tirociniis haerent, jam versabatur inter cives Academiae Groninganae, et praestantissimos quosque bonarum artium magistros audiebat.

Socrates apud Platonem omnia praeclara de Isocrate adolescente auguratur, quod natura philosophia quaedam inesset in ejus mente. Simillimam Isocraticae indolem Joannes Bernoullius, Mathematicorum longe princeps, in Hemsterhusio adolescentulo, simul atque eum in disciplinam receperat, sagacissime perspexit. Idcirco nihil antiquius habuit, quam ut philosophiae semina, quae in ejus mente laterent, proliceret, et recta cultura firmaret. Nec Hemsterhusius Bernoullii augurium fefellit. Nam tanta celeritate altiorem Geometriam percepit, et in intimos

phi-
quanta cautio tironibus adhibenda sit, non opus est multis ostendere.

Quam — docuit.] In periodi formam rededit: antea *Quae sollicitudo vana fuit.*

Idcirco] Ed. pr. *itaque.* Infra quoque p. 272. eandem particulam posuit pro *quamobrem.* item initio periodi, quo loco saepe ponitur. Contra, ubi p. 296. antea posuerat *idcirco,* nunc maluit *propterea.*

philosophiæ recessus penetravit, ut magister fateretur, se, quem cum eo compararet, inter discipulos habere neminem. Atque haud scio, an multum fallamur, si altos illos et magnificos de rebus divinis humanisque sensus, qui postea se omnibus Hemsterhusii dictis factisque protulerunt, magnam partem à Bernoulliana disciplina repetamus. Ipse quidem, Bernoullium divino munere sibi praeceptorem obtigisse, cum gaudio, quod vultu et oculis proderetur, fateri solebat.

Ita cum aliquot annos exegisset in Academia patria, Leidam venit, invitatus praecipue fama Jacobi Perizonii, qui cum ceteras humanitatis partes egregie, tum veterem historiam elegantius, quam quisquam ante eum, tradebat. Leidae tum casu quodam disjecti erant publicae Bibliothecae Codices MSS. Horum in ordinem redigendorum cura ab Academiae Curatoribus demandatur Hemsterhusio. Quod Curatorum de tantulo adolescente iudicium tam felix omen in posterum tempus faciebat, ut nemo unus dubitaret, quin is aliquando Jacobo Gronovio in Graecarum literarum Professione successurus esset. Verum, vacante illa provincia, res secus cecidit, non Curatorum voluntate alienata, sed artibus eorum, qui, ne luminibus suis obstrueretur, metuebant.

Da-

Fama] Ed. pr. *inclita fama*. Mox item in sequentibus paulo aliter: *qui cum c, h, p, egregie tradebat, tum veterem historiam sic, nihil ut supra fieri posse videretur.*

Metuebant] Antea *timerent*. Neque hic, neque infra p. 253 et 257. ulla ratio aderat, quae postularet conjunctivum,

Data est Professio Hayercampo, si minus Academiae, at ipsorum rationibus accommodato. Sed haec late-
re, melius est, quam cum auctorum ignominia et dedecore in lucem proferri. Leidae cum Hemsterhusius studiorum spatia decurrebat, vix dum expleto decimo nono aetatis anno, Amstelodamum, ut juventuti studiosae viam ad Mathesin et Philosophiam praeciret, honorifice invitatur. Quis est, qui talem provinciam nactus, non totam studiorum rationem commutasset? non humaniores literas, veluti crepundia, abjecisset? Talis stultitia in alios, ab angustis doctrinae compendiis profectos, cadere poterat, in Hemsterhusium non poterat, qui praeclare sciret, quo societatis vinculo hae disciplinae inter se devinciuntur. Ac reperit Amstelodami, quorum consuetudine elegantiorum literarum studium non mediocriter aleret. Ornabat tum illam urbem ingeniosus Poëta, et disertus Poëtarum Latinorum interpres, Janus Broukhusius. In eadem tum aliquot annos degebant Stephanus Berglerus et Ludolphus Kusterus, ille ve-

Cum — decurrebat] Sic rectius modo indicativo, quam antea conjunctivo, *Cum — decurreret*. Tempus enim, non causa significatur. Ceterum proxime sequentia minus bene fuerant collocata: *honorifice Amstel. invitatur, ut, caet.*

Non mediocriter aleret] suum ipse studium Hemsterhusius, ut manifesto indicat activum *aleret*, cujus loco in praed. minus perspicue passivum positum erat *vehementer aleretur*, quod universe de Literarum studio intelligi poterat.

In eadem tum aliquot annos] Antea: *Mox tempus aliquot ibidem,*

teris philosophiae scientia, hic critica facultate, utri-
 que Graecis literis tam excellens, ut ambiguum pos-
 teris reliquerint, uter utri ea laude praestaret. Quo-
 rum amicitiam Hemsterhusius appetebat cupidissime,
 tenebatque eo constantius, quo magis ingenium ta-
 lium virorum sermonibus ad omnis elegantiae sensum
 acuebatur. Hac tam felici velut contagione Brouk-
 husius in eum transfudit Propertii, Kusterus Aristo-
 phanis amorem, salutarem deinceps utrique Poëtae fu-
 turum. Sed jam ante intervenerat, quod Hemster-
 husium cum Graecis Musis artius conjungeret. De-
 stituerat vir doctus Julii Pollucis editionem, quae
 Amstelodami parabatur. Quaeritur, qui destitutas
 partes excipiat. Itur ad Hemsterhusium. Is, Grae-
 vii auctoritate impulsus, operis curam suscipit, et
 commentatione, juvenili illa quidem, veruntamen ju-
 venis Hemsterhusii, eruditissimorum hominum oculi-
 los animosque in se convertit. Ipse auctor (quis
 enim tali aetate se ipsum contemnat?) de hoc opere
 satis bene sentiebat. Brevi post a Richardo Bentle-
 jo, Britanniae Aristarcho, literas accipit, quibus qui-
 dem opera Polluci navata eximie laudabatur. At cae-
 dem

Quorum] Olim *Horum*.

Velut contagione] In priore ed. desideratur *velut*, auda-
 cioris translationis quodammodo excusandae causa, ut vide-
 tur, in hac altera additum.

Salutarem] Exquisitius quam in pr. ed. *utilissimum*.

Vir doctus] J. H. Lederlinus: v. Praef. ad Poll. p. 8 et 24.

Quibus quidem opera — laudabatur] Antea: *Quibus ope-
 ra — laudaretur*.

At eadem caet.] Antea *Sed eadem caet.* Similiter infra

dem literae (*) Bentlejanas emendationes in Comitorum loca, quibus Pollux a se dictis fidem et auctoritatem conciliasset, complectebantur. In quibus locis restituendis Hemsterhusius quoque consumserat studii plurimum, pulcre intelligens, summam rei in illis verti. Enimvero, lectis animadversionibus Bentlejani, videt, inanem operam suam fuisse, alterum omnia divinitus expediisse. Quo tum animo Hemsterhusium fuisse putas? Ita conturbatus est, ita sibi ipse displicuit, ut Graecas literas in perpetuum repudiare statueret. Nec, per mensem unum et item alterum, ausus est scriptorem Graecum attingere. Hoc si alteri evenisset, quam astute id dissimulasset, quam cautionem et diligentiam, ne in vulgus emanaret, adhibuisset? At ille, o callidum hominem! id narrare discipulis, et crebris sermonibus usurpare solebat. Nescio, quid alii sentiant. Mihi nunquam major, quam cum haec de se ingentia fatebatur, visus est Hemsterhusius. Nam acer animi morsus indicat, quos quam altos et veram gloriam

(*) Has literas, ab Hemsterhusii filio acceptas, huic Editioni Ruhnck. subjecerat: nos nunc non repetendas duximus.

p. 262 et 296. periodum inchoare maluit particulam *at*, ex frequenti Ciceronis, et optimorum scriptorum consuetudine. *Conciliasset*] Olim *conciat*. Plusquam perfectum posulabat sequens imperfectum *complectebatur*.

In quibus locis — consumserat studii plurimum] Elegantius sic enunciata quam in priore ed. *In iisdem Comitorum verbis — multum studii consumserat*.

Veram gl. expetentes] Olim *verae gloriae cupidos*. Ver-

expetentes spiritus pectore gesserit, erroris confessio, quantam maximarum rerum fiduciam haberet. Eleganter et vere Celsus de simili Hippocratis confessione ait: *Levia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt. Magno ingenio, multaque nihilominus habituro, convenit simplex veri erroris confessio.*

Mox tamen Hemsterhusius, cum dolori successisset cogitatio, quam inique se adolescentem cum Critico veterano, eodemque omnium principe comparasset, et secum in gratiam rediit, et eum literis Graecis. At Bentlejanae admonitionis haec vis fuit, ut apud animum constitueret, non ante se in hunc praecipitem locum committere, quam artium omnium copiam mente et cogitatione comprehendisset, et, quoniam in hoc maxime reprehendebatur, Comicorum versus non ante tentare, quam varia metrorum genera, Comicis usitata, penitus percepisset. Nec alium, nisi illum ipsum monitorem suum, sibi imitandum sumpsit. Hunc enim mirabatur unum, hunc in oculis ferebat, hunc omnibus memoriae nostrae Criticis anteponebat, ne dissimulans quidem offensivam, si quis talis viri magnitudinem, quam consequi nulla ratione posset, per invidiam allatraret.

rum *gloriam expetere*, non tantum gloriae cupiditatem, sed etiam ejus studium significat. Haec fortasse fuit mutandi causa.

[*Copiam*] Ed. prior: *paene infinitam copiam*. Quae autem mox sequuntur: *et quoniam — percepisset*: ea huic alteri ed. recens accessere.

[*Mirabatur unum*] Olim maxime admirabatur.

Inito igitur eruditionis locupletandae consilio, veteres, inde ab ingeniorum fonte, Homero, scriptores nunquam remisso studio legit: legit? immo vero excerpserit, et in horrea sua congegessit, ut, quicquid vel ad utriusque linguae rationem, vel ad historiam, vel ad ritus et mores gentium, vel ad priscam sapientiam pertineret, id paratum esset, ac, si res postularet, inde continuo depromeretur.

Quam vero consuetudinem ipse in legendo tenuerat, ut a veterrimo quoque scriptore gradum faceret ad eum, qui proximus esset aetate, eandem aliis etiam atque etiam commendabat. Nam primum, ut alias opportunitates omittam (*), si hac via progrediaris, non verborum tantum, sed etiam significatio- num, singulis verbis et formulis attributarum, tanquam tempora certius constituas: cujus rei diligens observatio in linguis omnibus valet plurimum. Deinde satis constat, nihil vel bene cogitatum esse, vel

(*) Vide quae diximus Praef. ad Timaei Lex. Platon. [supra, horum Opusc. p. 85.]

Nunquam remisso] Olim *pertinaci et indomito*: Sic Muretus Op. T. I. p. 329.

Ac — continuo depromeretur] Antea et — *statim depromi posset*. Constat, bonos scriptores vim verbi *posse* conjunctivo modo tribuere, ita ut, ubi nos v. c. usurpare solemus *dicere possim*, illi simpliciter ponant *dicam*. Igitur hac parte meliorem consuetudinem probavit Ruhnck. uti fecit etiam infra p. 268 et 287.

Si hac via progrediaris] Exquisitius quam in priorae ed. *si hac ratione progrediare*. Solita translatione *via progredi* ponitur pro *rationem sequi*.

vel bene dictum ab antiquioribus illis, quorum libros velut recte cogitandi scribendique legem et normam probamus, quod non sit variis modis imitata posteriorum sollertia. Cujus imitationis venustatem nec sentias, nec intelligas, nisi fontem, e quo perfecta sit, cognoris. Thucydidis, ut hoc utar, reconditas exquisitasque sententias Hemsterhusius ita tritas notatasque habebat, ut, quid Polybius, quid Dionysius Halicarnassensis, quid Plutarchus, quid alii inde ad imitationem traxissent, e vestigio indicaret. Ex quo instituto quot quam praeclarae difficultorum locorum et interpretationes natae sint, et emendationes, vel me tacente, intelligitur.

At qui tandem sunt illi scriptores, quos vir summus futuro Critico maxime necessarios, quos legendos, quos ediscendos putabat? Quasi vero, dicit aliquis, nesciamus, Criticos in Poëtis, Oratoribus, Grammaticis et Historicis vitae velut tabernaculum collocare.

Hic

Quorum libros — probamus] Multo rectius nunc et elegantius de antiquorum libris dicitur, quam antea de librorum scriptoribus, antiquioribus illis, qui recte cogitandi scribendique velut lex et norma probantur.

Vel me tacente intelligitur.] His ita positis loco pristini facile est ad existimandum, consequens erat ut paulo ante et — et succederet priori lectioni vel — vel.

Putabat?] Indicativum substituit conjunctivo putarit? agitur enim de re extra omnem dubitationem posita.

Nesciamus, Criticos — vitae velut tabernaculum collocare.] Ut elegantius, ita rectius nunc posita, quam in veteri ed. dubium sit, quin Critici — commorentur.

R.

Hic locus me admonet, ut justum meum, vel Hemsterhusii potius, dolorem et querelam effundam. Veteres hoc humanitatis studium sapientissimo consilio tam late patere voluerunt, ut et mathematicas artes, et philosophiam omnem complecteretur. Veterum auctoritatem secuti sunt viri immortales, qui seculis decimo quinto et decimo sexto, pulsa barbarie, pristinam bonis literis dignitatem restituerunt. Verum brevi post exorti sunt literatores, qui, finibus illis latioribus per summam ignaviam contrahendis, sibi servarent Grammaticos, Oratores, Poëtas, Historicos, valere juberent Mathematicos et Philosophos. Sic humanitatis disciplina, rebus magnam partem ex ea sublatis, prope tota facta est disciplina verborum. Ex eo tempore philosophi ejusmodi literatores cum arte sua contemserunt: literatores de humaniorum literarum contemtionem ad ravim usque declamarunt, ne illud quidem intelligentes, sua culpa literarum

21830 dig.

Dolorem et querelam effundam] Olim *dolorem explicem. Ejusmodi*] Antea *tales.*

De h. l. contemtionem — intelligentes] Antea: *de h. l. contemtu e cathedris declamarunt, nec intelligere ullo modo poterunt.* Alterutro verbo cum participio commutato, brevitati consultum est. Quod autem *contemtionem* posuit Ruhnk. pro *contemtu*, fecit idem infra p. 282. reliquit tamen *contemtum* p. 245 et 259. Similiter *dissensionem* maluit quam *dissensum*, p. 262 et 282. Fortasse etiam immutaturus fuisset in *Oratt. de Graecia Doctr. Inv. et de Doct. Umbr.* ubi item aliquoties legitur *contemtus*; si quando harum alteram editionem curasset. Videtur autem maxime Ciceroni obsecutus, qui *contemtionem* et *dissensionem* saepe dixit: at nunquam, quod sciam, *contemtum* et *dissensum*.

dignitatem concidisse. Hos si ad majorum instituta revocare conemur, forsitan operam perdamus. Sed profecto, si rectis consiliis locum dare velint, una superest ratio, qua et literas et semet ipsos a contentu vindicare queant. Revellant terminos humanitatis, quos ignavia constituit, recipiant in artium eorum, quas inde ejecerunt, et, Hemsterhusii exemplo, literarum studium cum Mathesi et Philosophia conjungant.

Geometria animum a sensibus ad ea, quae mente contuemur, intelligenda traducit, acuitque in vero judicando. Et quisquam dubitabit, quin, qui hac disciplina ingenium subegerit, etiam in literis nostris, acutius cernat iis, qui nunquam attigerint pulverem eruditum? Hemsterhusio quid Geometria profuerit, sciunt, qui vel scripta ejus cognorint, vel sermones. Quicquid ex ore exibat, quicquid literis mandabatur, etiam in critico genere, facile prodebat ingenium adsuetum geometricae subtilitati. Nihil su-

Forsitan] Olim *fortasse*. De usu particularum *forte*, *fortasse*, *forsitan* et *forsan*, praeter alios, videatur Tursellinus: *forsan* certe solis poetis relinquendum, ut bene moneatur in Epp. Sodal. Philom. p. 139—142.

Una] Olim *una tantum*. Mox *queant*, ubi antea *possint*.

Hemsterhusii] Haud scio an multo etiam magis viri excellentiae conveniat, quam in priore ed. *magni Hemsterh.*

Quicquid — subtilitati] Vide, quantà diligentia in iis quoque corrigendis versatus sit V. Cl. quae antea haud male posita, melius etiam dici poterant. Prior ed. *Quicquid dicebat, quicquid literis mandabat, etiam in critico genere, planum omnibus faciebat, quam adsuetus esset geometricae subtilitati.*

mebat temere, sed a certo cognitis et perspicuis via et ratione progrediebatur ad ea, quae inde necessaria consecutione efficerentur.

Sed alia quoque Mathesis pars est, quam Critico dedecori sit ignorare. Haec est Astronomia, praesertim antiqua, sine cujus scientia nec Graeci, nec Latini Poëtae, qui inde multa carminibus suis ornamenta petierunt, plane perfecteque intelligi possunt. Quo majus studium vir eximius ad eam cognoscendam attulit, nec, quamvis mitis et moderatus aliorum censor, sibi temperare poterat, quin suaviter rideret recentiores Poëtarum interpretes, qui, ubi quid ex hac doctrina explicandum sit, vel turpiter haereant, vel in jocularis errores labantur.

Philosophiae studium eo flagrantius erat, quo magis ab ipsa natura ad illam impellebatur. Per ejus vero partes omnes sic vagatus est, ut modo versaretur in sancto Pythagorae recessu, modo in Academia Platonis, modo in Aristotelis Lyceo, modo in Zenonis porticu, modo in hortis Epicuri, ubique cum admiratione quadam deprehendens permulta, quae aetatis

Ubi — sit] Rei universe propositae melius congruit, quam in pr. ed. indic. est: mox antea legebatur jocularis errores committant. Committere flagitium, scelus, caet. recte dicitur: an item committere errorem, dubito: rectius certe, quod nunc scripsit Ruhnkenius, in errorem labi, item in errore versari, errore duci, in errorem rapi, caet. quae passim frequenti exemplorum vi confirmantur.

Deprehendens permulta] Olim permulta observans. Sed in quae aliud agentes incidimus, ea deprehendimus potius, quam observamus.

tis nostrae vanitas audet ut recens inventa jactare. Plerique veteris philosophiae studiosi vel partem ejus delibant, vel in locis amoenioribus, maxime in eodem moribus commorantur. At Hemsterhusius ingenii sui magnitudini consentaneum judicabat, etiam partem omnium difficillimam, quae Metaphysicam complectitur, pervestigare. Nihil facile abstrusius reperias Platonis Parmenide, quo dialogo doctrina *de Ideis* explicatur. Ab ejus lectione vir magnus semel, iterum, tertium idem abierat, qui venerat. Verum non prius conquievit, quam quarta lectione instituenda abditos philosophi sensus eruisset, ipsa difficultate non hebetante, ut fieri solet, sed acuate studium intelligendi. Nec satis habebat veteres cognosce, sed cum Platone Leibnitium, cum Aristotele Lockium, cum aliis alios conjungebat, ut, qui sermones cum illo de veteri philosophia contulisset, nihil nisi veteres, qui de recentiore, nihil nisi recentiores, legisse putaret. Ceterum in *Metaphysica* quae vera certaque sint, et in quibus firme consistere possis, apud veteres se reperisse omnia dicebat. Novarum opinionum subtilitatem ut facile agnoscebat, sic earum levitatem et inconstantiam vel hoc argumento demonstrabat, quod, quotiescunque novus Metaphysicus existat, toties prior loco, quem tenuit, pellatur.

In

Certaque — firme] In pr. ed. *certaque* desideratur, ac pro *firme* legitur *certo*, quod, addito illo, mutari debuit.

Earum — quotiescunque — quem tenuit] Vetus ed. *illarum — quoties*, omissis postremis vocibus.

In variis autem veterum philosophorum familiis, earumque decretis cognoscendis, vehementer dolebat sortem historiae Philosophicae, quae, tametsi Criticis uberrimam ingenii exercendi materiam praebeat, tamen ad nullam dum criticam severitatem exacta sit, involantibus fere in illam, quasi in vacuum et caducam possessionem, compilatoribus, qui nec ingenio valeant, et literarum adeo rudes sint, ut e vitiosis antiquorum philosophorum versionibus sapere, et inde summam cujusque disciplinae conficere cogantur.

Quaquam ne gentium quidem historia, cujus usus latius patet, meliore ipsi conditione esse videbatur. Haec quantum obscuritatis vel a vetustate, vel a scriptorum dissensione, vel ab aliis causis traxerit, quam corrupta sit per partium studium, fraudem, superstitionem, et sciunt omnes, et fatentur. Veruntamen quotus quisque Criticorum in hunc patentissimum campum excurrit? quotus quisque adhibet Criticam, quasi veri obrussam? Signum ad hanc rem capessendam sustulerat Josephus Scaliger in Opere de *Emendatione Temporum*, et altero *Eusebiano*, utroque aeterno, sed laudato magis, quam lecto. At

In variis autem — philosophicae] Paulo aliter antea scripserat: *Cum autem varias v. ph. familias, earumque decreta cognosceret, hist. phil. sortem dolebat.*

Et inde — conficere] In hac ed. addita sunt. Ceterum tota haec reprehensio in primis pertinet ad Bruckerum.

Dissensione] Olim *dissensu*. cf. supra p. 258.

At perpaucos] Copulam nunc praeposuit. cf. supra p. 253.

perpaucos, qui per ejus vestigia ad eandem laudem contenderent, inventos scimus. Quo magis Hemsterhusius et ipse historiam critica ratione tractabat, et disciplinae suae alumnos ad eandem rationem amplectendam incendebat, exemplum, ad quod studium dirigerent, iis proponens severissimum reliquorum historicorum censorem, Polybium, cujus tanta admiratione captus erat, ut, si fieri posset, unum ejus librum deperditum plaustris homiliarum SS. Patrum redimere vellet.

Antiquitatis eruditae, hoc est, Graecae et Romanae, studium non solum ad veterum scriptorum historiaeque intelligentiam referebat, sed etiam eo, ut ingenium, contuendis antiquae artis miraculis, acueret ad sensum elegantiae et venustatis, quae talibus operibus inesset. Nec quicquam vel cupidius, vel intelligentius spectabat, quam veteres gemmas, nummos, vasa, anaglypha, statuas: cujus rei facultatem ipsi dabat soceri, Jacobi Wildii museum, non paucas ejus generis reliquias servans. Hanc animo insidentem pulcri et recti speciem ubi ad recentiorum artificum opera transtulisset, non temere reperiebatur, qui cum de pictura et statuaria nostrae aetatis, tum de architectura, aliisque ejusmodi artibus elegantius judicaret. Ac saepe mirabatur, oculos vulgo per

Dabat — non paucas e. g. r. servans.] Vet. ed. *quotidie dabit — priscae artis reliquiis refertum.*

Non temere] Antea nemo.

Cum — tum] Olim non solum — sed etiam. Illud fortasse rectius de rebus per se arcte conjunctis, uti h. l.

puendam negligentiam ad nullam rem erudiri, cum aliae corporis partes, quae minus sint praestabiles, et minus oblectationis animo praebent, studiose excolantur, aures ad concentus musicos recte sentiendos, manus et pedes ad concinnum et liberalem motum edendum. Auctor igitur erat discipulis suis, ut lineari picturae, in qua artium, quas diximus, fundamenta sunt, mature operam darent.

Satis diximus de infinita rerum copia et varietate, quam mente complexus est Hemsterhusius. Verum ad rerum intelligentiam nullus aditus patet, nisi per exquisitissimam scientiam linguarum, Graecae praesertim et Latinae. Hic quid me attinet dicere, eum longa et accurata meditatione consecutum esse, ut Graecae linguae nativam indolem, proprietatem, et arcana omnia teneret? Notior res est et testatior, quam ut pluribus verbis explicanda esse videatur. Itaque complector brevi, et, non exaggerandae rei

caus-

Quae minus sint praestabilis] i. e. quae minus praestare, sive pulcritudine sua antecellere videantur reliquis corporis partibus. Ed. vetus: *quae minus praestantes sint*, i. e. quae revera minus praesent. Illud ut cautius, ita melius positum est. De forma adjectivorum in *illis* terminatorum, digna sunt, quae legantur in Epp. Sodal. Philom. p. 158 sq.

Minus oblectationis a. p.] Ver. ed. *minus animo oblectamenti praebent*: eademque mox *diligenter pro studiose*. *Oblectamentum* proprie dicitur res quae oblectationem affert: *oblectatio*, animi est qui oblectatur.

Liberalem] Aptiorem vocem substituit pristinae *decentem*. *Omnis motus liberalis*, eo ipso decet: non item *omnis motus*, qui decet, continuo liberalis est.

caussa, sed simpliciter et vere hoc dico, Hemsterhusium Graecarum scientia literarum omnino omnes, qui inde a renatis literis excellenter in iis versati sint, ipsum etiam Isaacum Casaubonum, cui doctorum hominum consensus primas deferre solet, longo post se intervallo reliquisse.

Quod si magna ingenia non nisi novarum rerum inventionem metiamur, talem quoque sui mensuram vir summus, in hoc ipso linguarum studio, praebuit, invenienda verissima Originum Graecarum ratione, singulari linguae Graecae, adde et Latinae, praesidio et ornamento. Hujus analogiae tanquam filo ductus, simplicissimas verborum formas, quae binis tribusve literis constarent, et una cum iis natas significationes indagavit, formas omnes et flexiones ad certam rationem revocavit, ex primariis notionibus secundarias, et consequentes elicit, earumque non solum cognationem, sed etiam migrationes ostendit, commentitias anomalias, quibus Grammatici omnia perturbassent, expolit, denique tenebras linguae per tot secula offusas ita discussit, ut, quae lingua nulla est neque verbis, neque formis, copiosior, eadem jam nulla reperiatur ad descendum facilior. Sed hujus rei subtiliorem et exemplis confirmandam explicationem non capit popularis scriptio. Gratulemur potius aetatis nostrae felicitati, quae, quod majores nostri optarunt magis, quam sperarunt, id non tantum in Graecis, verum etiam in Orientalibus

Inde a ren. l.] Antea simpliciter a ren. l. Tribusve] Vet. ed. vel tribus.

bus, uno tempore et inchoatum et consummatum vidit. Etenim quod analogiae lumen Hemsterhusius linguae Graecae, id eodem tempore Orientalibus intulit Hemsterhusii civis, aequalis, condiscipulus, collega, amicus, unicus literarum, quas profitebatur, vindex, Albertus Schultensius.

Hic forsitan dicat aliquis eorum, qui nolunt eundem hominem pluribus rebus excellere: sit sane ita: habuerit Hemsterhusius Graecarum literarum scientia parem neminem. At Latinarum certe regnum penes alios est. Ego vero non dubitem contendere, eum Latine doctissimos non solum aequasse, sed, quod adjumenta quaedam haberet, nec cognita illis, nec usurpata, superasse. Recte vir magnus statuebat, Latinam linguam Graecae sic aptam et nexam esse, ut, qui alteram ab altera distrahat ac divellat, animi et corporis discidium inducere videatur. Quod cum sibi idoneis rationibus persuasisset, eandem Latinae, quam Graecae, operam dedit, atque adeo, quoniam ejus proprium erat, nihil mediocriter scire, talem Latinae, qualem Graecae, facultatem consecutus est. Dicam, quod sentio, et, ut arbitror, dicam vere. Latinae linguae origines nemo mortalium an-

Hic forsitan dicat — sit ita sane:] Antea: At dicet — sint ista, sicut vis. Illud, credo, rectius: brevius certe.

At Latinarum — est.] Antea legebatur: Sed quid de literis Latinis dicis? Earum certe regnum penes alios erit. Discant hoc exemplo tirones, quid sit orationis brevitati studere.

Non solum] Vet. ed. non modo.

ante Hemsterhusium recte cognovit. Viderant Varro et alii Romani, multa ex lingua Graeca in suam venisse. Aliquanto plura, quorum origo veteres fefelisset, ex eadem lingua repetierunt Scaliger et Salmasius. Sed adhuc dubia lux erat. Enimvero, inventa Hemsterhusii ingenio Graecae linguae analogia, simul etiam Latinae ratio diluxit, patuitque clarissime, quod pauci magis suspicati erant, quam intellexerant, totam fere Latinam linguam ab Aeolica fluxisse. Restat, fateor, pars quaedam, quae invecta aliunde videatur. Verum aut fallor, aut exorietur aliquando vir doctus et ingeniosus, qui, Hemsterhusiana analogia adjutus, eam quoque partem ad Graecam originem revocet, planissimeque demonstret, omnem Latinam linguam pulchrae matris Graecae pulchram filiam esse.

Sed mittamus origines. Quantum Hemsterhusio praesidii esse debuit in Graecae linguae scientia ad Latinos scriptores rectius intelligendos? Constat inter omnes, scriptores, quos diximus, maxime Poëtas, Graecam formam singulis prope verbis expressisse, et innumerabiles lepores vernerque ex Graecis

Quod pauci — intellexerant] Verius quam in priore ed. quod erant pauci suspicati. Nam ante Hemsterhusium, praeter alios, in primis suspicatus erat vir magnus, G. J. Vossius, in *Etymologico Linguae Latinae*: non item ita intellexerat, ut postea intellectum est ab Hemsterhusio, et disciplinae Hemsterhusianae alumnis Valckenaerio, Ruhnkenio, Lennepio, aliis.

Invecta aliunde] Antea per barbaras gentes invecta.

cis fontibus nunc apertius, nunc occultius derivasse. Nec M. A. Muretus dicere dubitavit, *eos, qui Graeci sermonis expertes sint, ne Latine quidem scripta penitus percipere posse.* Jam si cogitatione tibi fingendus sit harum elegantiarum interpres, an doctiorem Hemsterhusio reperias? Ipse vir summus sese in Latinis intelligendis sic a Graecis adjuvari sentiebat, ut interdum negaret, Poetas eos, qui se totos ad Graecorum imitationem contulissent, nominatim Propertium et Horatium, Graece imperitis valde placere posse. Adeo multa, quae venustissima et exquisitissima sint, eorum sensum intelligentiamque fallere. Omnibus igitur modis bene a majoribus constitutam rationem, qua utriusque linguae studium jungeretur, tuebatur, ab eaque non semel descitum esse vehementer dolebat. Sub ipsa Academiae incubula Leidae bonas literas docuit Justus Lipsius, perfectus literis Latinis, Graecarum mediocriter peritus. Is dicere ausus est, Graecas literas homini erudito decoras esse, necessarias non item. Quod stultissimum dictum Isaaco etiam Casaubono (*), quo

(*) Vide Casauboni Epistol. 291. et 294. et Lipsii Epist. 356. in Syllog. Burm. T. I. p. 376.

Reperias?] Vet. ed. *reperire possis?* Cf. supra p. 256.

Sese] Antea *se.* Cf. infra p. 274.

Tuebatur] Antea post *modis* positum huc transtulit Scriptor, et mox addidit *vehementer*, utrumque ut numeris periodi consuleret.

Perfectus l. l. — peritus] Modestius et honorificentius iudicium, quam quod antea posuerat, *Latinae linguae in primis peritus, Graece vix mediocriter doctus.*

Paulo non fuit lenioris naturae Criticus, vehementer bilem movit. Sed bonum factum, quod tam perniciosa literis opinio nullas radices egit. Mox enim tamquam coelo missus Josephus Scaliger, cui Batavi prope omnem rectum ingenii cultum, quem ex eo tempore ceperint, si grati esse velint, acceptum referre debent, Scaliger igitur cum ceteras ingenuas artes, tum Graecas literas, earumque cum Latinis conjunctionem, in his regionibus fundavit. Scaligerana disciplina per Grotios, Heinsios, Gronovios, Graevios, et alios usque ad patrum nostrorum memoriam propagata est. Tum rursus plerique literatores, Graecis vel neglectis, vel leviter delibatis, in unis scriptoribus Latinis habitare coeperunt. Altero igitur Scaligero opus erat, qui Musas Graecas fugam parantas sisteret, atque iterum cum Latinis artissimo foedere consociaret. Is fuit Hemsterhusius, quo bonarum literarum tutelam suscipiente, brevi tanta rerum commutatio facta est, ut Athenae in Bataviam commigrasse viderentur, nec tamen quicquam de summo Latinarum literarum studio remitteretur.

Sed Latine quam doctus fuerit Hemsterhusius, etiam

Mox enim] Olim Nam *mox*. Cf. infra p. 284. Paulo post bene addidit *rectum*, omissum in priore ed. nam *ingenii cultus* jam antea aderat: *rectus ingenii cultus* debetur Scaligero. Qua de re cf. Or. de Doct. Umbr. supra p. 115.

Ceperint] Praestat conjunctivus pristino indicativo ceperunt.

In unis — habitare] exquisitius dictum quam antea, *unos scriptores Latinos colere et exornare*. Mox pro *Altero* igitur vet. ed. habet *Altero ergo*.

etiam scribendi genus declarat, purum, emendatum, luminibus frequens, bene vinctum, inprimisque proprietatis studio et verborum delectu commendandum. Una orationi facilitas deest, non comparanda illa, nisi saepe multumque scribendo: cujus rei facultatem raro dabat Graecarum literarum Professio. In juvene, velut in laetis herbis, se profundeabat luxuries quaedam, quam postea ratio et anni depaverunt. Hactenus virum egregium vidimus Graeciae Latineque monumenta ita tractantem, ut nunquam illa de manibus deponeret. Quo studio quantas eruditionis opes sibi compararit, supervacuum sit dicere. Eas cum primum in animadversionibus ad Lucianum protulisset, homines eruditos in stuporem et admirationem rapuit, expressitque omnibus confessionem hanc, ut dicerent, nihil simile ullam aetatem in hoc genere vidisse: magnam quidem copiam in Salmasii libris esse; sed ibi temere sacco fundi, hic omnia cum acerbulo delectu, prope in Mathematicorum modum, explicari.

Atque his cum ingenii, tum eruditionis fundamentis, tam firmis, tam alte positis, tandem Hemsterhusius verae et legitimae Critices velut aedificium superstruxit. Sed critica disciplina quomodo usus sit, non alienum fuerit, eruditae juventuti, quae ejus vestigia persequi studeat, paucis exponere.

Cum scriptori sive Gracco, sive Latino crisin suam
im-

Quantas] Non opus erat dicere, ut in priore ed. *quam immensas.*

Eruditae juventuti, quae — persequi studeat] Antea: *in eorum gratiam, qui — persequenda putent.*

impertire constituisset, primum justam cum eo familiaritatem contrahebat, hoc est, cum res ipsas, tum verba, similibus locis inter se comparatis, quanta maxima fieri poterat diligentia, cognoscebat, recte judicans, sui quemque scriptorem optimum interpretem esse, et, qui non saepius totum scriptorem uno tenore legisset, eum in emendando explicandoque turpissime labi. Tali notitia contracta, omnia ad certam rerum, sermonisque normam exigebat, difficilis, suspicax, semper verens, ne quid sibi fallaciae vel a librario, vel ab interpolatore strueretur. Tametsi quis poterat fallere illum sensum et natura sagacissimum, et multo literarum rerumque usu callidissimum? Tenebrio nobili scriptori foetum suum subjecerat? Statim fraudem certis vestigiis tenebat. Versificator magnorum Poëtarum versibus furtim interposuerat suos? Spurius obelo configebat. Librarius lectionem corruerat, vel sciolus corruptam fucarat? In promptu erant omnes veri indagandi viae.

Sed, quamvis summam ingenii fiduciam habere potuisset, tamen Codicum MSS. fide inprimis nitebatur, et, quod hujus disciplinae expertibus mirum videatur, ex eorum vel contaminatissima scriptura pulcerrimas lectiones eliciebat. Nosse modos permutandorum in libris priscis verborum, utile putabat: posse enim tardiora ingenia talibus adminiculis sublevari: sed nimiam in his diligentiam contemnebat, docens hoc etiam argumento, parum inde uti-

Turpissime labi] Olim *turpiter errare.*

Nosse modos perm. caet.] Conferatur h. l. Valckenaerij
judicium in Diatr. Eurip. C. xxv. init.

litatis redire, quod, ut quisque plurimum operae in librorum aberrationibus notandis posuisset, iisque margines librorum opplevisset, ita nullam magnopere Critices laudem tulisset. Vero Critico vim ipsius sententiae, et sermonis proprietatem bene perspectam, facile id, quod res postulet, suppeditare. Hic etiam locum habere illud Asinii Pollionis: *Male eveniat verbis, nisi rem sequantur*: vel illud Horatii, ex Asiniano expressum:

Verbaque provisam rem non invita sequentur.

Sed duos inprimis scopulos, multorum naufragiis infames, et ipse fugiebat, et alios, ut fugerent, monebat, temeritatem et superstitionem. Furorem judicabat, quod non intelligas, statim urere et secare; amentiam, aegri capitis somnia in contextum invehere, abolita veterum librorum scriptura. Nam, si hoc modo grassari liceret, brevi futurum, ut calamitas, quam Gothi et Vandali bonis libris importassent, prae hac levis et tolerabilis videatur. Idcirco in locis desperatis, ubi nulla ratio esset difficultatis expediendae, medicinam ab integrioribus li-

bris

Laudem tulisset.] exquisitius quam antea *L. invenisset*. Posterius legitur apud Terentium, Andr. I, I, 39.

Proprietatem bene perspectam] Prior ed. *genium bene perspectum*. Gallice *le génie de la Langue*.

Ut fugerent, monebat] Antea *fugere monebat*. Dicitur *monere* sequente infinitivo; rectius tamen, opinor, *movere ut, ne*, vel etiam cum simplici conjunctivo: quod vel e Lexicis cognoscitur.

Idcirco] Olim *Quamobrem*. Cf. supra p. 250.

bris expectandam, et omnino nihil in contextu, nisi vetustarum membranarum auctoritate, movendum censebat, ne Bentlejo quidem veniam dans licentiae, quam sibi sumpsit in Manilio recensendo.

At vero, qui nullum audaciae locum daret, non minus repudiabat anilem religionem, quae se imperitis modestiae nomine commendare audet, et semper vulgatae, quamvis futilis et absurdae, lectionis patrocinium profitetur. Sed quae, malum! est lectio, quam tantopere jactant, vulgata? Num ex vetustis et spectatae fidei libris profecta? Num certis emendandi legibus constituta? Minime. Illa est (*), quam in suo quisque libro reperit: quae, ut aliquando veteres et bonos Codices auctores habeat, saepius tamen e libris vitiosis et interpolatis, immo ex Editorum conjecturis, fluxit. Adeo, quid defendant, non intelligunt homines inepti.

Sunt alii, faciliores illi quidem in lectionibus, quae e membranis ducantur, admittendis, sed iidem in Criticorum emendationibus probandis difficiles et duri. Qui cum, periculo facto, senserint, se non esse eos, qui in critica ratione excellere possint, in
eam

(*) Vide Cl. Ernestum Praef. ad Tacitum.

Qui — daret] Idest, *quavis ille — daret*. Ergo minus recte indicativo *qui — dabat*, in priorē ed.

Cum, periculo facto, senserint] Prior ed. *ubi periculo faciundo deprehenderunt*. Illud rectius, cum propter Ablativum absolutum, tum propter modum conjunctivum de re universe dicta, et post particulam *ubi*: cf. supra. p. 260.

cam partem deferuntur, ut omnium locorum, qui ingenio tententur, se vindices ferant. Ac temerarios quidem confidentium ingeniorum impetus refutari, veterumque scriptorum monumenta sarta tecta conservari, quis, qui bonos literas amet, non vehementer gaudeat? Verum in hoc tam salutari instituto frequentius obtrectatio, quam aequitas et veri studium, versatur. Nec obscurae sunt talis iniquitatis caussae. Nam, ut sumus homines, quanto praestabilior et magis expetenda ingenii laus est, tanto impensius ei invidemus. Illi igitur, cum facile sentiant, sese, si laus omnis ingenii felicitati tribuatur, jacere, et vix honestos esse posse, statim se parant ad Criticorum inventa ratiunculis quibusdam convellenda, moliuntur, sudant, misere se torquent, ut loco depravato potius qualemcumque sensum affingant, quam felix in vero reperiendo ingenium laudent. Ex qua obloquendi libidine, incredibile dictu est, quot quam durae et contortae vitiosorum locorum interpretationes manarint; si interpretationes dicendae sunt, quae scriptorem nescio quas ineptias dicere cogant. Tales vindicias, tantum aberat, ut Hemsterhusius pro-

Omnium locorum, qui] Antea omnium, quae. Vehementer gaudeat?] Brevius dictum quam antea gaudeat vehementerque laetetur?

Impensius] Olim vehementius. Sic infra p. 284. impensius expeterentur, ubi item antea vehementius. Quid rectius sit non statuo: et Cicero et Terentius utrumque dixerunt.

Sese] Olim se. Cf. supra p. 268.

Tales — ut illis] Prior ed. Talibus vindiciis Hemsterh. ita offendebatur, ut illis etiam, caet.

probaret, ut illis doctam aliorum audaciam praeferret. Sed longe optimum et tutissimum censebat, medium sequi, quod tum a temeritate, tum a superstitione esset sejunctum.

Etsi vero vir magnus, usu sensuque edoctus, praeclare sciebat, Icaris non esse aptandas alas, hoc est, juvenes non temere ad Criticam adducendos esse, tamen sagacioris indolis adolescentes mature hujus artis veluti gustu quodam imbuebat. Quorum vires, ut erat acer et perspicax ingeniorum existimator, ante sic explorabat, primum, ut eos juberet cogitare meditateque legere illustrem aliquem veteris scriptoris locum, v. c. Livianam praefationem, vix imitanda arte conscriptam, et post, quid in tali loco maxime animum pepulisset, quid maxime placuisset, sibi referre. Tum, ubi linguae scientiam et pulcherrimum sibi probassent, in scriptore, ad talis aetatis captum accommodato, locum demonstrabat, qui vitium haberet nemini animadversum, idque investigare jubebat. Reperta corruptela, quam reperire interdum difficilius est, quam corruptis mederi, praesertim ubi mendosa scriptura tolerabilem, nec a re abhorrentem sensum efficiat; sed reperta corruptela, lene et blandum ab ingenio remedium postulabat. In

Pepulisset] Vet. ed. *affecisset*, quod de quacunque, haec rectius *pepulisset*, quod de vehementi animi commotione usurpatur.

Sed reperta] Antea *reperta*, inquam. Notissimus est usus voculae *sed*, orationi post longiorem parenthesis necessitatis inservientis.

quo ut eos, qui nullum dum Critices usum haberent, sublevaret, ipse interdum vias quasdam, quae ferre ad verum inveniendum possent, indicabat. Si rem acu tetigisses, candide plaudebat sollertiae tuae, et acerrimum laudis stimulum adhibebat: sin mirus, suam ipse emendationem promebat, ut quaerendi et conjectandi finis fieret. Hac ratione usurpanda vir summus non solum discipulis suis facultatem dabat Critices cognoscendae, sed eosdem etiam consuefaciebat in legendo iudicii severitatem adhibere, et semper animum, quid intelligat, quid minus, interrogare. Et miramur, ex ejus disciplina plures acutioresque Criticos, quam e cujusquam ante illum, prodixisse? Nolim singulos ambitiose commemorare. Facile, qui sint, velut propria quadam nota, intelligendi et iudicandi subtilitate cognoscuntur. Unum tamen silentio praeterire non possum, germanum imprimis Hemsterhusii discipulum, L. C. Valckenarium. Hic enim, quam a magistro accepit disciplinam, ante Franequerae, nunc Leidae, ita tuctur et propagat ingenii feliciter formandis, ut, Hemsterhusio de vita sublato, nunquam defuturi sint, qui literas Hemsterhusiana ratione colant. Hic utriusque linguae analogiam, quam vir immortalis imperitit quidem discipulis, sed literis mandare neglexit, ita quasi per manus tradit aliis, ut, etiam si nemo istam literis prodat, tamen ad seram posteritatem perventura videatur.

Quemadmodum vero aliis disciplina, sic aliis profuit salubri consilio suppeditando. Libenter et ingenue fateri solebat vir summus, P. Wesselingius, hunc

hanc sibi studiorum recte instituendorum auctorem fuisse. Is Hemsterhusio collega datus, non prius Franequeram, quam in intimam ejus amicitiam venit: quae ex illo tempore tam sancte et constanter culta est, vix ut aliud par amicorum conjunctius viderit. Erat jam tum in Wesselingio magna et incredibili studio parata doctrinae copia, sed aversus a critica ratione animus. Verum cum Hemsterhusius ei crebris sermonibus demonstrasset, nullam eruditionem, quamvis variam et copiosam, esse veram et accuratam sine critica disciplina posse, totam studiorum rationem commutavit, et post illa ipsa arte, quam ante oderat, nomen suum immortalitati commendavit.

Paullo ante de ea Critices parte, quae in depravatis corrigendis versatur, quantum satis est, disputavimus. Sed ejusdem etiam artis est, veterum scriptorum obscuros sensus aperire: in quo, praeter vim judicandi, maxime cernitur illa nullis circumscripta terminis eruditio. In hac autem interpretandi ratione, quanquam alio modo, non minus vulgo, quam in illa emendandi, peccatur. Saepè et Hemsterhusii et aliorum querelas audivimus, cum dicerent, scriptorem, quem quis interpretum enarrandum susce-

De ea — disputavimus] Vet. ed. quantum satis est, diximus, de ea caet.

In hac autem] Olim In hac vero.

Scriptorem] Ed. prior auctorem. Sed auctor de scriptore minus recte dicitur, nisi ubi tanquam testis laudetur, primus in aliquo genere fuisse dicatur, vel aliud, quid sibi

seepisset, onerari iis, quae ad quemvis alium scriptorem scribi possent, explicari, quae nemo sibi explicari velit, in difficilioribus destitui lectores, res et sententias negligi, nihil nisi loquendi formulas enarrari, et ne illarum quidem notiones ad normam, quam perfectus Criticus, J. F. Gronovius dedisset, distincte et enucleate tradi, sed temere misceri et confundi. Hemsterhusius verò ipsum scriptoris argumentum amplexus, obscuriorum locorum tenebras modo ex historia et antiquitatis memoria, modo ex temporum ratione, modo ex interiore philosophia, modo ex aliis artibus dispellebat: fontes, unde quidque haustum esset, locos aliorum auctorum, quos scriptor, quem tractaret, vel imitando expressisset, vel in transitu respexisset, demonstrabat: exquisitior verbi aut formulae vis si enarranda esset, non ille diversarum significationum, ut ita dicam, confinia confundebat, sed tenuissima et aliorum sensum fugientia discrimina tam perspicue accurateque definiēbat, ut in his etiam geometricam elegantiam facile cognosceres.

Animadversiones, quas scripsit, habent beatam quandam et felicem rerum ubertatem. Nec tamen quicquam in illis alieni est, vel longius arcessiti. Omnia et apte et suo loco dicuntur; ut mirari sub-

eat, adjunctum habeat: sic pag. seq. vs. 13, ferri potest *locos aliorum auctorum*, quia sequitur, *quos scriptor — imitando expressisset*, caet.

Tenuissima] Plus est quam in pr. ed. *tenuia*.
Animadv., quas scripsit] Antea *Animadv. ejus*.

eat, tam longas animadversiones scribi potuisse. Sed talis copia facilis erat ei, qui omnes interiores Graeciae Latiique recessus teneret. Ne multa: habent ejus commentarii in Aristophanem, Lucianum, Xenophontem Ephesium, Hesychium, Thomam Atticistam, alios, verissimam bene interpretandi disciplinam, qua non extat exemplum perfectius. Quo vehementius et justius dolemus, Coam Venerem, Lucianum dico, ab eo non esse absolutam, omninoque pauciora, quam expectare par erat, ex tam perenni et inexhausto doctrinae fonte ad communem utilitatem permanasse.

Hujus rei quae causae fuerint, cum saepenumero quaeri soleat, videor mihi reperisse has duas. Primum vir summus tanto legendi meditandique studio tenebatur, vix ut inde avelli posset, et ad ea, quae per nimis multa, ut nobis quidem videtur, adversariorum volumina sparserat, digerenda traduci. Ne ipse quidem distitabatur, se ad labores praesertim jussos, quibus sibi liquida illa meditandi voluptas eriperetur, paulo esse tardiolem. Deinde cum nihil, nisi quod omnibus numeris expletum esset, a se exire vellet, majorem posteritatis, quam aetatis suae, ducens

[*Ex tam perenni*] Olim *e perenni*.
 [Hujus rei — has duas.] * Conjunxit quae in prioribus ed. seorsum fuerant posita: *Hujus r. q. c. f. saepen. quaeri solet. Equidem mihi videor r. h. duas.*

[*Majorem — rationem*] Antea *maj. habens post., quam praesentis aetatis rationem. Sua aetas*, Hemsterhusii aetatem significat; *praesens*, eam quoque, qua haec scripsit Ruhnkentius.

eens rationem, lapsus est, ut fere solent excellentissimi quique artifices, in quandam calumniam sui, ut, quantumcunque adhibuisset curae et studii, tamen nihil satis putaret. Ita, quod Plinius de Protogene, pictore, dicit, *in summa artis intentione minor erat fertilitas*. Huc accedebat, quod, quantumcunque rem tractandam sumsisset, eam ita excutere, et cum pulvisculo exhaurire studeret, ut, qui posthac idem agere institueret, omnem sibi materiam praereptam fateretur. Quibus de causis memoriae suae, fidissimo ceteroquin omnium, quae semel legisset, audivissetve, custodi, irasci solebat, si vel leve quiddam, quod eodem pertineret, sibi post editum librum suppeditaret.

Fuerunt, quibus in Luciano ornando nimis cunctatus videretur: a quibus petimus et quacsumus, ut ejus cunctationem comparent cum alterius, qui post ad eundem scriptorem edendum accedere ausus est, festinatione. Reperient profecto, illum cupctando rem restituisse, hunc festinando perdidisse.

Ille autem tot vigiliarum et tot annorum fructus si minus publice apparuit, non tamen iccirco vel

Fateretur.] Antea *inveniret*: illud, ut exquisitius dictum, ita melius convenire videtur *materiae praereptae*, quam non adeo invenire possumus.

Quibus de causis] Ed. prior *Quamobrem*.
Alterius, qui — ausus est, — hunc] Major vis est numeri singularis, quam antea pluralis *aliorum, qui — ausi sunt, — hos*. Non plures alios, sed unum Reitzium significari, neminem latet.

exiguus esse, vel periisse existimandus est. Nam vix ullus sive Graecus sive Latinus scriptor est, in cuius margine non tales emendationes, quales a principe Criticorum proficisci par erat, notarit. Pleni sunt castigationum, ut paucorum recensione defungar, Aristophanes, Oratores Attici, Theocritus, Apollonius Rhodius, Harpocration: pleni ex poëtis Latinis, Propertius, Manilius, Valerius Flaccus. Hinc igitur praesidia, hinc ornamenta editionibus a se curandis petant Critices studiosi. Neque verendum est, ne talis thesaurus in dominos literarum rudes incidat, aut dissipatus pereat. Adhuc illum integrum servat Franciscus Hemsterhusius, unus ex tribus filiis superstes, paterni ingenii, animi, et oris imago, qui philosophiam et mathematicas artes cum antiquitatis eruditae scientia ita conjunxit, ut, qua laude magis excellat, difficile sit existimare. Sed idem inusitata liberalitate totum illum thesaurum Bibliothecae publicae Leidensi, post fata sua, donare contempsit. *Par erat*] Antea minus exquisite debebant. Frequens est Belgicismus verbi *debeo*, quod, ubi nulla adest necessitas, Latine non dicitur: qua de re cff. Epp. Sod. Philom. p. 180. Ergo ut hęc, ita infra pag. 285, recte fecit Ruhnck. quod pro *qualis esse debebat* emendaverit *qualem esse oportebat*. Rectius item p. 282. pro *contemni debet* posuit *contemnenda est*, cum eadem de causa, tum propter exquisitiorem Gerundii usum.

Ut paucorum r. d.] Vet. ed. ut *paucos tantum nominem*.

Sed idem — possit.] Haec quem exitum postea habuerit, constat ex Vita Ruhnck. p. 132 et 204.

constituit, jam nunc fidem suam per me omnibus ita astringens, ut haec publica voluntatis declaratio testamenti vim habere possit. Sic facere decebat filium, qui nobis patrem cum aliis virtutibus, tum animi magnitudine reddit.

Satis multa de Hemsterhusii ingenio et doctrina diximus. Nunc animum contemblemur, utrique facultati vel parem, vel superiorem. Nec alienum est, qui Critici nostri animus et mores fuerint, quaerere, praesertim cum de Criticorum moribus ea inveteraverit opinio, ut nullum eruditorum genus ferocius, truculentius, magisque contentiosum habeatur. Equidem negare non possum, tales et olim fuisse, et fortasse etiam nunc esse. Adde etiam, ridiculas istorum pugnas de verbis et parvi momenti rebus Criticam non leviter infamasse. Veruntamen quis tam iniquus iudex est, ut hominum vitium ad artis contemtionem trahat? Nisi vero Jurisprudencia contemnenda est, quod inter Jurisconsultos rabulae, aut Medicina, quod inter Medicos circulatorum reperiuntur. Nolim hujus opinionis levitatem, cum pari conjunctam iniquitate, pluribus verbis refellere. Sunt Hemsterhusii mores optima Criticorum apologia. Cujus enim famam et existimationem ille unquam scriptis suis laesit? Cujus dissensionem, in tanto doctrinae fas-

Contemtionem] Vet. ed. *contentum*. Cf. supra p. 258.

Contemnenda est] Antea *contemni debet*. Cf. p. 281.

Levitatem cum p. c. iniquitate] Antea *levitatem et iniquitatem*.

Dissensionem] Olim *dissensum*. Cf. p. 258.

tigio, non facile ac leniter tulit? Ne tum quidem, cum res et locus postularent, superbiam maximis meritis quaesitam sumsit. Quid? tantum absuit, ut aliorum errores exagitaret, ut stultos etiam patientius ferret, quam necesse videretur. Erat Theologus, qui saepe in circulis, ipso praesente, Pindaros, Sophocles et Demosthenes, quos nunquam legerat, loqueretur, eosque velut in lance positos modo tolleretur iudicio suo, modo deprimeret, omninoque, ut in Latinorum proverbio est, spectante Roscio, gestum in scena ageret. Cum Joannes Albertus, et ceteri, qui aderant, intentis in Hemsterhusium oculis exspectarent, ut hominis vanitatem et impudentiam comprimeret, ille ne verbum quidem. Cur enim, dicebat, hunc minus patri ingenio suo frui, quam alios, coram me et Schultensio, in pari inscitia, depul-

Sumsit — absuit] Ver. Ed. *sumebat — aberat*. De re jam diu peracta perfecto tempore dicendum erat.

Erat Theologus, qui] In priore ed. simpliciter *Erat, qui*. Theologo illo tunc temporis fortasse adhuc vivente.

Omninoque — ageret.] Desiderantur in priore ed.

Cum Jo. Alb. et ceteri] Olim cum *ceteri*.

Hemsterhusium] Antea *eum*.

Hominis vanitatem et impudentiam] Prior ed. *stolidam hominis vanitatem*.

Alios, — de pulpitis jactantes] Antea *concionatores sacros, qui — jactant*. Mutandi causam praebuisse videntur barbari isti *concionatores sacri*: nam apud Ciceronem quidem non nisi semel, idque in malam partem, legitur *concionator*, i. e. *populi concitator*, Catil. IV. 5. Praestiterit fortasse, *ora-*

pulpitis jactantes Graecarum et Orientalium scientiam literarum?

Sed non est, quod magnopere miremur aut aliorum intolerabilem fastum et superbiam, aut hujus amabilem humanitatem. Illi enim ex his studiis nulum, nisi eruditionis, fructum petunt: cujus vis quae potest esse in animum et mores? Hic non unam eruditionem, sed imprimis vitae et morum elegantiam, omninoque veram sapientiam inde sibi hauriendam ducebat. Ac morum quidem venustas non solum per ejus libros fusa est, sed etiam in sermonibus, omnibusque vitae actionibus ita lucebat, ut non tam sibi et Musis vixisse, quam inter fortunatos beatosque homines aetatem egisse videretur. Sermo familiaris etsi tam accuratus et eruditus erat, ut meditatum diceres, tamen nihil habebat affectationis molestae. Immo haec gravitas temperabatur incredibili humanitatis festivitatisque condimento. Nam et ipse naturae vi abundabat sale atque urbanitate, et praeterea omnem leporem et facetiarum florem ex antiquis et novis scriptoribus libarat. Itaque vix alium ex eruditorum ordine vidimus, cujus consuetudo a principibus etiam viris impensius expeteretur. Non ha-

tores sacri: sed ut rem ipsam, sic nomen rei ignorant optimae aetatis scriptores.

Illi enim] Olim *Nam illi*. Cf. supra p. 269.

Naturae vi abundabat sale atque urb.] Duabus prioribus vocibus omissis, antea legebatur *sale atque urbanitate abundabat*.

Impensius] Antea *vehementius*. Cf. supra p. 274.

habet patria proceres illustriores, prudentiores, et bonis artibus ad omnem humanitatem magis excultos, quam fratres, Guilielmum et Carolum Bentinckios. Atqui illi fateri et prae se ferre non dubitant, se nunquam, nisi meliores aliqua parte et doctiores, ab Hemsterhusio discessisse. Ac nescio, majorine gloriae sit Hemsterhusio, Bentinckii placuisse, an Bentinckii, Hemsterhusii virtutes intellexisse.

Animus ejus erat, qualem esse oportebat tot sapientum praeceptis conformatum, unius verae et solidae virtutis admirator, contemtor rerum fluxarum et humilium. Roboris quantum in eo fuerit, hoc documento cognoscere licet. Venerant ad eum Franequeram nobilissimi e primaria gente Wassenaria hospites, biduum hilare sumturi. Cum omnes accubuissent, animis ad laetitiam remissis, ecce, literis fit certior, filium summae spei, Jacobum, qui sibi decus ex militia navali petebat, procul a Patria morte immatura periisse. Quid ille? Vultu nihil mutato seponit literas, simulat hilaritatem, acerbissimumque dolorem per biduum pectore premit, quod jucunditatem, cui se hospites dederant, muliebri et nihil profutura ejulatione contaminari volebat. Tali constantia germanus ille Socraticae disciplinae alumnus, Xenophon, nuntiata inter sacrificandum filii Grylli morte, luctum distulit, dum solemne sacrificium peregisset.

Os-

Qualem esse oportebat — conformatum] Olim qualis esse debebat — conformatus. Cf. supra p. 281.

Jucunditatem, cui se hospites dederant] Prior. ed. *hospitum jucunditatem*. Numerorum concinnitati consulens et hoc loco periodum maluit,

Ostentationem et inanem pompam oderat cum in reliqua vita, tum in docendo; ut exteri, qui ad ejus lectiones venissent, vix crederent, hunc esse illum Hemsterhusium, de quo tot ac tanta praedicari audivissent. Famae et magnae de se opinionis prope negligens erat, minime omnium curans plausum vulgi, cui propterea paene ignotus vixit. At quo minus gloriam venabatur, eo magis ad eum sponte veniebat. Quis enim nescit, omnes omnium gentium eruditos una voce, una sententia regnum in literis ad ipsum detulisse?

Prudentia, dubito, an unquam major et praestantior fuerit in ullo homine erudito. Credebat Epicharmo, nervos et artus prudentiae esse, non temere credere, tenebatque, si quis alius, artem difficillimam tacendi suo tempore, et loquendi. In consilio capiendo cautus, consideratus, et, si quaeris, lentus: quippe omnes in utramque partem rationes videbat, et magno judicio ponderabat: sed idem, ubi semel quid decrevisset, constans et firmus. Alienus a suspitionibus: sed idem latebrarum, quae in animis hominum sint, sagacissimus explorator.

Sed prudentia, quae vitam privatam attingit, si in eo

Minime o. curans plausum v.] Antea et minime o. curabat laudem v. Participio brevitati consultum est: praeterea aliud est *laudem*, aliud *plausum* vulgi curare.

Propterea] antea *idcirco*. cf. supra p. 250.

At — veniebat] Vet. ed. *sed — confluebat*. Gloria rectius *venire* dicitur, quam *confluere*, imprimis ob antecedens *venabatur*.

eo summa et singularis fuit, forsitan minus mirum videatur. Unde vero ille, qui nullam reipublicae partem attigisset, tantam hauserat rerum civilium scientiam? Nempe cum eam non experiundo sibi comparare posset, usus et experientiae vicariam adscivit philosophiam, inprimisque omnis priscae et recentioris aetatis historiam. Ex qua virtute Academia Batava uberrimum fructum tulit. Nactus enim amplissimum theatrum, in quo civilis illa prudentia spectaretur, foederatorum Belgarum historiam nova et inusitata ratione tradere coepit. Indagabat veras causas, ex quibus res gestae penderent, remotis simulationum involucris, quibus tegerentur; consilia principum et populorum cur bene, cur secus cecidissent, explicabat; quid expetendum, quid fugiendum esset, demonstrabat; efficiebatque adeo, ut disciplina sua prudentiae civilis magistra et esset et haberetur. Inprimis heroum Batavorum ingenia et mores tanto artificio pingebat, ut non literarum Professorem, sed Polybium aut Tacitum cathedrae impostum dixisses.

Tali ingenio, doctrina et sapientia fuit Hemsterhusius, cujus similem Criticum nos haud vidimus; posteri ut videant, bonarum literarum causa vehementer optamus.

Spectaretur] Melius quam antea spectari posset.